

เอกสารเผยแพร่ความรู้
เรื่อง “การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับ
คุณธรรมจริยธรรม”

คำนำ

คุณธรรม จริยธรรม เป็นเรื่อง queทุกสาขาวิชาซีพต้องให้ควมสำคัญ โดยเฉพาะ ครู-อาจารย์ ที่จะต้องปลูกฝังลูกศิษย์ ให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต เพื่อสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจึงได้จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เรื่อง “การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับ คุณธรรมจริยธรรม” ขึ้น เพื่อให้คณาจารย์ตระหนักถึงการเพิ่มพูนความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักศึกษา รวมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกให้นักศึกษานำไปประพฤติและปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารเผยแพร่ความรู้ ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อคณาจารย์เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่ลูกศิษย์ต่อไป

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช สํารณจิตต์)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สารบัญ

	หน้า
๑. ความหมายของคุณธรรม	๑
๒. ความหมายของจริยธรรม	๑
๓. ความรู้คู่คุณธรรม	๑
๔. การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้นักศึกษา	๒
๕. คุณธรรม จริยธรรม ที่ควรปลูกฝังให้นักศึกษา	๔
๖. การวางแผนการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน	๕
๗. แนวทางในการประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษา	๕

ความหมายของคุณธรรม

คุณธรรม คือ คุณ + ธรรมะ คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม ซึ่งรวมสรุปว่าเป็น สภาพคุณงาม ความดี

คุณธรรม คือ ความดีงามในจิตใจที่ทำให้บุคคลประพฤติดี ผู้มีคุณธรรมเป็นผู้มีความเคยชินในการประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับกิเลสซึ่งเป็นความไม่ดีในจิตใจ ผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ที่ไม่มาก ด้วยกิเลสซึ่งจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม แยกออกเป็น จริย + ธรรม ซึ่งคำว่า จริย หมายถึง ความประพฤติหรือกิริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายหลายประการ เช่น คุณความดี, หลักคำสอนของศาสนา, หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น "จริยธรรม" จึงมีความหมายตามตัวอักษรว่า "หลักแห่งความประพฤติ" หรือ "แนวทางของการประพฤติ"

จริยธรรม เป็นสิ่งที่ควรประพฤติ มีที่มาจากบทบัญญัติหรือคำสั่งสอนของศาสนา หรือใครก็ได้ที่เป็นผู้มีจริยธรรม และได้รับความเคารพนับถือมาแล้ว

ลักษณะของผู้มีจริยธรรม ผู้มีจริยธรรมจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะดังนี้

๑. เป็นผู้ที่มีความเพียรพยายามประกอบความดี ละอายต่อการปฏิบัติชั่ว
๒. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม และมีเมตตากรุณา
๓. เป็นผู้ที่มีสติปัญญา รู้สึกตัวอยู่เสมอ ไม่ประมาท
๔. เป็นผู้ใฝ่หาความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ เพื่อความมั่นคง
๕. เป็นผู้ที่มีรัฐสามารถอาศัยเป็นแกนหรือฐานให้กับสังคม สำหรับการพัฒนาใดๆได้

ความรู้คู่คุณธรรม

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้กำหนดเพิ่มภารกิจที่ ๕ ของมหาวิทยาลัย คือ “มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม” โดยความคิดริเริ่มของอดีตอธิการบดี รังสรรค์ แสงสุข ทั้งนี้ด้วยความเชื่อมั่นว่าการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจะช่วยปลูกฝังรากฐานอันดีงามของจิตใจ ช่วยเสริมคุณค่าให้นักศึกษาและบัณฑิตของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของชาติต่อไป

ในการนี้ ได้กำหนดนโยบายให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดการเรียนการสอนวิชา “**ความรู้คู่คุณธรรม**” ขึ้น คือ วิชา RU ๑๐๐ สำหรับนักศึกษาทั้งระดับปริญญาตรี RU ๒๐๐ สำหรับระดับปริญญาโท และ RU ๔๐๐ สำหรับระดับปริญญาเอก โดยกำหนดเป็นวิชาบังคับในหลักสูตรและไม่เก็บค่าหน่วยกิต ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านคุณธรรม รวมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกให้นักศึกษานำไปประพฤติปฏิบัติ สำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นผู้ซึ่งรู้จักยึดหลักคุณธรรม

และจริยธรรมนำชีวิต พร้อมอุทิศตนเพื่อประเทศชาติ ช่วยกันพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งและมีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นการช่วยนำพาประเทศชาติบ้านเมืองให้ก้าวไปข้างหน้าด้วยความเจริญอย่างมั่นคงสืบไป

การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักศึกษา

สถานการณ์บ้านเมืองของประเทศไทยเราในปัจจุบันนี้ ดูน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็น วิฤกตทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเสื่อมถอยในด้าน คุณธรรม จริยธรรมของคน ทั้งในระดับนักการเมือง ข้าราชการ หรือ คนในแวดวงอาชีพอื่นๆ ภาพที่เห็นชัดเจนและเป็นข่าวอยู่ทุกวัน ก็คือ การทุจริต คอร์รัปชั่น การก่ออาชญากรรม การเสพและการค้ายาเสพติด ซึ่งแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนไทย ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึง อุดมศึกษา รวมถึงการแต่งกายล่อแหลม ที่เป็นมูลเหตุก่อให้เกิด อาชญากรรม ทางเพศ ของนักศึกษาหญิง การขายบริการทางเพศของนักศึกษา การที่นักศึกษาอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา การทะเลาะวิวาทของนักศึกษาทั้งภายในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน เหล่านี้เป็นต้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มของเยาวชนดังกล่าว ทุกคนต่างลงความเห็นตรงกันว่า เยาวชนไทยของเราขาดการปลูกฝังในด้าน คุณธรรม จริยธรรม อย่างยั่งยืน คือ อาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นแบบฉาบฉวย ไม่เกิดผลที่ถาวรในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีรายงานผลการสำรวจของผู้ที่ถูกให้ออกจากงาน เฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของตัวพนักงานเอง พบว่า ๑๗% ถูกให้ออกงานเพราะ ขาดทักษะความรู้และประสบการณ์ ๘๓% ถูกให้ออกจากงานเพราะปัญหาเรื่อง ความประพฤติ และบุคลิกภาพ ในขณะที่เดียวกันมีผู้ไปสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการ ในการพิจารณารับสมัครคนเข้าทำงาน ในหน่วยงาน องค์กร สถาบันต่างๆ พบว่า ผู้ประกอบการส่วนมาก ต้องการบัณฑิต ที่มีคุณลักษณะดังนี้ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน เสียสละ และ มีความรับผิดชอบ ซึ่งปรากฏการณ์ในสังคม ดังกล่าวมานี้เป็นผลโดยตรง มาจากเรื่องของการปลูกฝัง ทางด้านคุณธรรม จริยธรรม นั่นเอง

จะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักศึกษาได้อย่างไร

จริยธรรม เป็น หลักความประพฤติ หรือ แนวทางในการปฏิบัติตน ที่ควรแก่การยึดถือ ปฏิบัติ เพื่อสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยมีคุณธรรม และ ศีลธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จึงเปรียบเสมือนการพัฒนาคุณภาพจิตใจ ที่มีอิทธิพล ต่อความประพฤติของคน คุณธรรมเป็นสภาวะที่อยากให้เราทำอะไรที่เป็นคุณ ศีลธรรมเป็นสภาวะที่เราห้ามจิตใจของเราไม่ให้ทำในสิ่งผิด หรือบอกไม่ให้คนอื่นทำ ทั้งคุณธรรมและศีลธรรม จึงเป็นตัวกำหนดความประพฤติของเรา ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกที่ควร คือ เป็นตัวกำหนดจริยธรรม จริยธรรม ที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลมาจากศาสนา ที่เกี่ยวข้อง กับ วัฒนธรรม ประเพณี และกฎหมาย

ศาสตราจารย์ นพ.เชวง เตชะโกศยะ (<http://www.jariyatam.com/moral-cultivation>)

ให้แนวคิดในเรื่องการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้กับเยาวชน เอาไว้ว่า คนเราถ้าไม่มีความรู้สัก ผูกพันต่อพ่อแม่ ต่องาน ต่อแผ่นดิน และสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อเขา จะสอนเท่าใดก็คงไม่มีประโยชน์ เพราะเขาจะเกิดความสำนึกในหน้าที่ ในคุณค่าของชีวิต คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะแม้ชีวิตของเขาเอง เขาก็ไม่รับผิดชอบเสียแล้ว เขาจะไปรับผิดชอบต่อหน้าที่ของเขาที่ต้องทำ ความดีและให้ความดีแก่สังคมที่ได้รับประโยชน์ได้อย่างไร ดังนั้น คุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นตัวอย่าง ที่จะต้องสร้างด้วยเหตุ คือ ให้ความรู้ความเข้าใจแก่เขาเป็นอย่างดีนั่นเอง และมีผู้ใหญ่ที่เป็นแบบอย่าง ที่ดีด้วย การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จำเป็นต้องมีครู ๓ สถานะ เป็นต้นเหตุ คือ ครูที่บ้าน ครูที่โรงเรียน / สถานศึกษา และครูที่เป็นคำสอนในศาสนา เพราะบุคคล ๓ จำพวกนี้ ซึ่งหมายถึง ๑. บพูการี ๒. ครู ๓. พระสงฆ์ เท่านั้น ที่อยากเห็นบุคคลอื่นได้ดี ถ้าขาดเหตุ หรือ เหตุไม่ครบถ้วน ผลคือ คุณธรรมและจริยธรรม ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ หรือไม่สมบูรณ์นั่นเอง เรามักจะเอาผลกลับมา เป็นเหตุ คือ เอา จริยธรรม หรือศีลธรรมไปสอนเขาโดยตรง จริยธรรม ศีลธรรม และ คุณธรรมอื่นๆ ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ หรือ มีขึ้นได้น้อยเต็มที

พณฯ พลเอกวิจิตร กุลวณิชย์ องคมนตรี (<http://www.jariyatam.com/moral-cultivation>)

ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชนในสังคมปัจจุบันเอาไว้ตอนหนึ่งว่า เป็นเพราะคนไทย ไม่รักแผ่นดินเกิด ท่านขอร้องให้ครู – อาจารย์ ไปสอนลูกศิษย์ว่า ตื่นนอนตอนเช้าทุกวัน ให้มองหน้า ตนเองในกระจก แล้วตั้งคำถาม ถามตนเอง ๓ ข้อ (ให้ตอบด้วยความจริงใจ)

๑. ตั้งแต่เกิดมาจนถึงวันนี้ เราเคยทำอะไรที่เป็นคุณประโยชน์ต่อแผ่นดินเกิดบ้าง
๒. ถ้ายังไม่เคยทำ ให้ถามตนเองต่อว่า แล้วจะเริ่มเมื่อไหร่ เช่น เมื่อถึงวันเกิด วันสำคัญต่างๆ เป็นต้น
๓. ถ้าไม่เคยทำและยังไม่คิดจะทำ ดังข้อ ๑ และ ข้อ ๒ ให้ถามตนเองอีกว่า ช่วงชีวิตที่ผ่านมาเคย ทำอะไรที่เป็นผลเสียหาย ต่อแผ่นดินเกิดบ้าง และจะเลิกเมื่อใด

คุณธรรม จริยธรรม ที่ควรปลูกฝังแก่นักศึกษา

คุณธรรมอันดับแรกที่ควรปลูกฝัง คือ ความกตัญญู ซึ่งควรจะได้แสดงออกทั้ง ทางกาย ทางวาจา และ ทางใจ เป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ ที่แสดงออกมาด้วยความดีงาม แต่สิ่งเหล่านี้ กำลังถูกทำลายด้วยความรีบเร่ง จากกระแสวัตถุนิยม และบริโภคนิยม ที่ไม่ได้คำนึงถึงวัฒนธรรมทางจิตใจ หากคุณธรรมที่มีอยู่ในจิตใจไม่มั่นคง สิ่ง que แสดงออกมาจากพฤติกรรมของคน ก็ล้วนเป็นสิ่งจอมปลอมทั้งสิ้น การแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่มีคุณธรรมเป็นที่ตั้งจึงมีส่วนสำคัญในการกลมเกลียวจิตใจ ให้มีความอ่อนโยน สุภาพ นอบน้อม สุขุม รอบคอบ เช่น การกราบไหว้พระแบบเบญจางคประดิษฐ์ ซึ่งเป็นการกราบที่แสดงความเคารพอย่างสูงสุดต่อบุคคลที่ควรเคารพนับถือสูงสุด การวางมือ การยกมือขึ้น เพื่อให้สติดอยู่กับมือ พนมมือที่น่ายกในท่าอัญชลี เป็นการสำรวมใจออกจากปัญหา ที่ว่าวุ่น การยกมือจรดบริเวณหว่างคิ้วในท่าวันทา เป็นการสำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจ กำหนดจิตให้เป็นสมาธิ มีความแน่วแน่นคงในจิตใจ การก้มกราบ ท่าอภิวาท เป็นการปล่อยใจให้ว่างลงสยบยอมทั้งกายและใจให้กับความดี เป็นการลดอัตตา ความยึดมั่นถือมั่นในตัวเอง ซึ่งทำที่เหล่านี้ จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยรักษาสภาพจิตใจให้ดีงาม การปลูกฝังให้นักศึกษารู้จักพึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี เป็นคนดี มีวินัย คือ การปลูกฝังให้นักศึกษาได้มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง และรู้จักคุณค่าของตัวเอง ไม่มีชนชาติใดในโลกที่มีความเจริญงอกงาม มั่นคงอยู่ได้ เพราะการรอรับการช่วยเหลือ ของผู้อื่น โดยไม่พึ่งตนเอง ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน บนพื้นฐาน อุดมการณ์ชีวิต งาน คือ ชีวิต ชีวิต คืองาน บ้านดาสสุข ทำงานให้สนุก เป็นสุขเมื่อทำงาน ของดีต้องมีแบบ แบบที่ดี ต้องมีระเบียบ ระเบียบที่ดี ต้องมีวินัย คนที่มีวินัย คือ

- เคารพตนเอง
- เคารพผู้อื่น
- เคารพเวลา
- เคารพกติกา
- เคารพสถานที่

การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เยาวชน จำเป็นต้องเริ่มแต่เด็ก เพราะอายุก่อน ๖ ปี จะสามารถบันทึกจริยธรรมในช่วงนั้นได้มากที่สุด พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ผู้ใกล้ชิดของเด็กในวัยนี้ จึงมีบทบาทสำคัญมาก ในการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม และควรทำอย่างต่อเนื่องผ่านทางกิจกรรมต่างๆ ทั้งใน และนอกหลักสูตร จนกระทั่งเด็กเหล่านี้เข้าสู่ การเรียนในระบบ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา เติบโตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น การปลูกฝังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ยังคงต้องดำเนินต่อไปอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อให้นักศึกษาเป็นทั้งคนเก่ง คนดี และมีความสุข

การวางแผนการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

๑. การสอนโดยตรงในรายวิชา
๒. การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม โดยบูรณาการไว้ในกระบวนการเรียนการสอน
๓. การสนับสนุนส่งเสริมงานด้านกิจการนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม
๔. ผู้สอนต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา
๕. การให้รางวัลและการยกย่อง ชมเชย นักศึกษาที่ทำความดี กระทำตนเป็นประโยชน์แก่สังคม

แนวทางในการประเมินด้าน คุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษา

๑. ผู้สอนกับผู้เรียนร่วมกันกำหนด คุณธรรม จริยธรรม ที่พึงประสงค์ และควรได้รับการปลูกฝัง หรือ แก่ไขโดยเร่งด่วน โดยอาจกำหนดเป็นบทบัญญัติ เช่น ความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เป็นต้น
๒. วางแผนร่วมกับผู้เรียนในการกำหนดเกณฑ์การประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่จะพิจารณาจากสิ่งใดบ้างในการประเมิน (ตัวบ่งชี้) และ ให้นำน้ำหนักความสำคัญอย่างเป็นรูปธรรม
๓. กำหนด / เลือก เครื่องมือและวิธีการ เพื่อใช้ในการประเมิน คุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียน เช่น
 - การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน
 - แบบบันทึกผลการสังเกต
 - การประเมินตนเองของผู้เรียน
 - การประเมินโดยเพื่อน
 - การประเมินโดยอาจารย์ผู้สอน
 - แฟ้มสะสมงาน ฯลฯ

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นตัวอย่างของการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้แก่ นักศึกษา แต่สิ่งที่จะต้องคำนึงอีกประการหนึ่ง คือ ความถี่ในการปฏิบัติ ตามหลักจิตวิทยาของมนุษย์ ต้องมีการเรียนรู้ โดยการตอกย้ำหลายครั้ง อย่างไรก็ตามในยุคปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษามีมากมาย การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักศึกษาจึงจำเป็นต้องดำเนินการ ควบคู่กันไปกับการพัฒนาในส่วนอื่นๆ ครู - อาจารย์ จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมาก นอกเหนือจาก บิดา มารดา ญาติพี่น้องและสถานะแวดล้อมอื่นๆ ในสังคม ซึ่งในเรื่องนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึง บทบาทของครู - อาจารย์ ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันเอาไว้ว่า

ครู - อาจารย์ จะต้องทำหน้าที่เป็นหลักสำคัญ ให้กับนักศึกษา ๒ อย่าง คือ

๑. ชี้นำชีวิตที่ดีงามแก่นักศึกษา
๒. ปลูกความเป็นนักศึกษาให้ตื่นขึ้น ให้เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน

ดังนั้น ครู - อาจารย์ ในสถาบันอุดมศึกษา คงไม่อาจปฏิเสธภาระหน้าที่สำคัญในด้าน การปลูกฝัง
คุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักศึกษา นอกเหนือจากงานด้านการเรียนการสอนเชิงวิชาการ

บรรณานุกรม

- เครือข่ายโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม. (2552). การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักศึกษา. ค้นเมื่อ 16 มกราคม 2555 จากเว็บไซต์ [http:// http://www.jariyatam.com/moral-cultivation](http://http://www.jariyatam.com/moral-cultivation)
- เครือข่ายโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม. (2552). ความหมายของคำว่า คุณธรรม. ค้นเมื่อ 16 มกราคม 2555 จากเว็บไซต์ [http:// http://www.jariyatam.com/th/moral-01-/327-2009-07-17-07-20-49](http://http://www.jariyatam.com/th/moral-01-/327-2009-07-17-07-20-49)
- เครือข่ายโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม. (2552). ความหมายของคำว่า จริยธรรม. ค้นเมื่อ 16 มกราคม 2555 จากเว็บไซต์ [http:// http://jariyatam.com/th/ethics-01/328-2009-07-17-07-24-38](http://http://jariyatam.com/th/ethics-01/328-2009-07-17-07-24-38)
- สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). มุ่งผลิต “บัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม”. ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2555 จากเว็บไซต์ http://joomla.ru.ac.th/oasc/ru/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=15#top

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช สำราญจิตต์

(คณบดีคณะศึกษาศาสตร์)

อาจารย์ ดร.ปรัชญา ปิยะมโนธรรม

(รองคณบดีฝ่ายบริหาร)

นายพิจิตร เทียงถาวร

(หัวหน้าสำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์)

ผู้จัดทำ

นางสาวสุจีรัตน์ ภูสพาน

(เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป)